

Hypokoristika z rodných jmen v Korpusu soukromé korespondence

(Slovotvorná analýza – klady a zápory dat získaných z korpusu a jejich prezentace)

Jana Machalová, Klára Osolsobě

Úvod

Rodná jména jsou neoddělitelnou součástí našeho každodenního života, avšak málokdy je používáme v jejich oficiální podobě, přednost mívají nestandardizované formy jmen – hypokoristika. Ačkoli (nebo snad právě protože) jsou hypokoristické varianty rodných jmen pevně zakotveny v běžném jazyku a komunikaci, jejich detailnímu zkoumání se česká onomastika dlouho vyhýbala (výrazněji se jimi začala zabývat až od 70. let 20. století, srov. práce Miloslavy Knappové). Podle Františka Kopečného (1991 : 6) je móda hypokoristik „příliš měnlivá a možnosti obměn jsou neomezené; natvořit si jich může každý podle libosti.“ Variabilnost hypokoristických forem, jejich proměnlivost a situační zakotvenost mohou budít dojem, že se jedná o neproniknutelnou, obtížně analyzovatelnou a klasifikovatelnou změť pojmenování. V našem příspěvku se přesto pokusíme v této „změti“ vysledovat jisté zákonitosti. Naší snahou je přispět k dosavadnímu poznání slovtvorby hypokoristik.

Nezbytným předpokladem každé slovtvorné analýzy je dostatečně rozmanitý a reprezentativní materiál. Ten jsme získali z Korpusu soukromé korespondence (Hladká 2005), konkrétně z jeho části obsahující 2000 tradičních dopisů (KSK – dopisy). Komparačně jsme se opírali též o soubor 1500 SMS (SSK – SMS1; též Hladká 2005). Přirozená povaha žánru soukromého dopisu, tj. neoficiální a důvěrné komunikační prostředí, ve kterém se do jisté míry uplatňuje i spontánnost a potřeba vyjádřit emocionální postoj, vytvářejí vhodné podmínky pro užívání hypokoristik (v našem pojetí rozumíme hypokoristiky expresivní obměny rodných jmen). Vedle obsahu dopisu, který často neformálně pojednává o třetí osobě, již je nutno pojmenovat, je vysoká koncentrace hypokoristik podepřena také epistolární etiketou (oslovení a podpis).

Následující popis tvorby hypokoristik se opírá jednak o analýzy Miloslavy Knappové (1981), jednak o slovtvornou teorii Miloše Dokulila (Mluvnice češtiny 1 1986).

Při slovtvorné analýze hypokoristik z Korpusu soukromé korespondence se soustředíme na prezentaci specifík materiálu, na frekvenci a produktivitu jednotlivých slovtvorných typů a postupů a na tendence, které se v současnosti (materiál reflektuje dobu přelomu 20. a 21.

století) při tvoření hypokoristik uplatňují. K výkladu je připojen retrográdní slovník domácích podob rodných jmen získaný z KSK.

Předložený text si klade za cíl ukázat na konkrétním příkladu slovtvorné analýzy hypokoristického materiálu získaného z korpusu, že na některé otázky nemusí vždy existovat jednoznačné odpovědi. Objektivní charakter korpusového výzkumu spočívá v tom, že analyzovaná data jsou přístupná mnoha uživatelům, že se k nim lze vracet. Z tohoto důvodu pokládáme za přednost korpusově založených analýz i to, že nepředkládají pouze jednoznačná řešení, ale komentují a dokumentují mnohdy obtížné cesty (metody), jimiž se k předloženým výsledkům a závěrům dospělo. Nabízejí tak jak návod pro řešení analogických úloh, tak upozornění na úskalí, na která přitom lze narazit. Řadu níže uvedených řešení pokládáme v tomto rámci za přípustná, nikoli za jediná možná. Svůj příspěvek tedy chápeme taktéž jako pomůcku pro další korpusové badatele nikoli jako konečné řešení problematiky slovtvorné analýzy hypokoristik.

Registr hypokoristik v KSK – dopisy: problémy klasifikace a lemmatizace domácích podob rodných jmen

Materiálovou základnu pro náš výzkum tvořila hypokoristika z rodných jmen, která jsou v Korpusu soukromé korespondence dopisy (dále KSK – dopisy) zastoupena celkem **943 lemmaty** s celkovým počtem **6 942 výskytů**, což je necelé procento slovních tvarů (přesně 0,73 %) korpusu KSK – dopisy.¹

Představení materiálové základny hypokoristik je třeba předeslat několik charakteristických rysů, jimiž se doklady domácích podob rodných jmen získané z korpusů obecně a z KSK – dopisy zvláště liší od dokladů získaných dotazníkovou metodou (dosud nejužívanějším způsobem shromažďování materiálu pro výzkum hypokoristik). Tato specifika obecně souvisejí s problematikou lemmatizace a disambiguace. Lemmatizací se v korpusové lingvistice rozumí přiřazení textového tvaru (jednotky typu word izolované v procesu tokenizace) k lemmatu, tedy k něčemu, čemu v lingvistické terminologii říkáme základní (slovníkový) tvar (nominativ jména, infinitiv slovesa, ale např. také slovníková podoba, pod níž lze najít informace o variantách grafických, pozičních, slovtvorných derivacích atp.). Disambiguací se rozumí výběr kontextově platné interpretace jednotky, která má mimo kontext (jazykový i mimojazykový) více možných interpretací.

¹ Slovtvorná analýza se opírá o stupňovitě vytvářený registr rodných jmen a hypokoristik, a to o verzi uveřejněnou v diplomové práci Marty Šabatové, která vznikla pod vedením Z. Hladké (Šabatová 2007).

U hypokoristik získaných dotazníkovou metodou je jasné, ke které neutrální podobě rodného jména se hypokoristikum vztahuje (je jí zpravidla oficiální podoba jména informátora). Tuto informaci není možné v řadě dokladů získaných z korpusů jednoznačně zjistit, přičemž důvodů víceznačností může být vícero.

Na prvním místě uveďme případy, kdy některé hypokoristické podoby rodných jmen získaly oficiální platnost (*Bára – Barbora/Bára*) a z kontextu dokumentu nelze zjistit, zda jde v daném případě o oficiální podobu nebo o hypokoristikum. Disambiguace rozdílu oficiální podoba jména/hypokoristikum je závislá na mimojazykovém kontextu, který nemáme k dispozici. Takové případy do celkového počtu hypokoristik zjištěných v KSK – dopisy sice zahrnujeme, ale upozorňujeme na ně zvlášť. Klasifikaci rodných jmen, na nichž je patrný hypokoristický původ a která mohou být v současnosti užívána jako samostatné varianty rodných jmen (např. *Bára, Gábina, Katka; Luboš, Ondra, Vítek*), opíráme o příručku *Jak se bude vaše dítě jmenovat* (Knappová 2006). Z korpusu jsme získali skupinu 80 velmi frekventovaných lemmat tohoto typu. (Při bližším zkoumání počtu výskytů jednotlivých skupin antroponym, lze pozorovat, že hypokoristika se v KSK – dopisy vyskytují v průměru 6,4 výskytů/lemma, oproti tomu hypokoristické varianty rodných jmen schválené jako oficiální podoby mají průměr 17,2 výskytů/lemma. Tato skupina antroponym stojí na škále hypokoristik na samotné hranici se standardizovanými podobami rodných jmen, což dokládá i velmi podobná četnost oficiálních rodných jmen v KSK – dopisy – 17,7 výskytů/lemma. Opačnou polaritu na hypokoristické škále zaujímají okazionální, hravé a exkluzivní obměny rodných jmen, kterých jsme v KSK – dopisy vyčlenili 127 různých druhů a jejichž četnost je pouze 1,4 výskytů/lemma.)

Na druhém místě v rámci korpusových víceznačností je třeba jmenovat případy, kdy jedno hypokoristikum lze vztáhnout k více různým neutrálním podobám příslušných proprií (*Ada – Adéla/Adriana/ ... /Adam*). Stává se, že nemůžeme na základě dopisového kontextu určit ani gramatický rod hypokoristika, ani přirozený rod osoby, již pojmenovává. Disambiguace gramatického rodu není v takovýchto případech možná.

S obdobnými neshodami se setkáváme ve třetím případě, a to tehdy, lze-li jedno hypokoristikum vztáhnout k neutrální podobě jména s mužskou i ženskou podobou (*Pája < Pavel/Pavla, Míša < Micha(e)l/Michaela, Peťa < Petr/Petra*).

V korpusové lingvistice se dále obecně setkáváme s problémem, jak přistupovat ke klasifikaci jevů, které nejsou standardizovány (jsou v rozporu s normou, popř. s kodifikací). V takových případech nemůžeme někdy ani u textů velkých psaných korpusů, které všechny prošly nějakou redakcí, s určitostí zjistit, zda je rozpor a) záměrem autora textu potvrzeným redakcí,

b) nezáměrným opominutím autora textu opomenutým redakcí, nebo zda jde o důsledek c) rozkolísanosti, či neexistence normy. V případě klasifikace hypokoristik v soukromých ručně psaných dopisech bylo třeba mj. rozhodnout, jak pracovat s grafickými podobami domácích jmen, které se liší užitím samohláskové kvantity (*Boža/Bóža, Lad'a/Láďa*) popř. užitím *i/y*. Za pouhé varianty téhož hypokoristika se považují dvojice lišící se kvantitou samohlásek a dvojice lišící se realizací [ii] (*ii/yy*) v základu (*Ti/ýna*). Za samostatné podoby hypokoristik v sestaveném registru pokládáme dvojice, u nichž je *i/y/i/ý* derivační formant (*Very, Veri*). Zvolený postup bere zřetel na fakt, že nemůžeme určit, zda jde v prvním případě (varianty) o záměrné zaznamenání úzu, nebo o překlep, ve druhém případě se snažíme zachovat informaci o potenciálním rozdílu dvou různých slovotvorných formantů.

Z hlediska slovotvorné analýzy je problematické určení základového slova a v důsledku toho někdy také odvozovacího základu. Ze všech jmenovaných důvodů není možné zcela přesně určit počet lemmat neutrálních podob, k nimž jsou doloženy domácí podoby, ani počet lemmat hypokoristik. Uváděné frekvenční analýzy je tudíž třeba brát s jistou rezervou.

Další specifika prezentovaného materiálu

Na charakter hypokoristické matérie má významný vliv rodové zastoupení pisatelů a adresátů dopisů v korpusu KSK – dopisy, které je nevyvážené – v obou případech výrazně převažují ženy (cca 71 % pisatelek a 79 % adresátek). V důsledku genderové preference autorů i adresátů dopisů převažují v našem materiálu antroponyma osob přirozeného rodu ženského. Z celkového počtu 943 lemmat je 609 ženských (4 454 výskytů) a 354 mužských (2 488 výskytů), procentuální zastoupení tedy je 64,5 % hypokoristik označujících ženy a 35,5 % hypokoristik označujících muže. (U hypokoristik získaných dotazníkovou metodou lze získat materiál vyvážený z aspektu přirozeného rodu informátorů. To ale nemusí nutně znamenat, že počty domácích podob jmen mužů a žen takto získané budou zastoupeny v poměru 1:1.) Vzhledem k nejistotě při určování odvozovacího základu (oficiální podoby) rodného jména, od něhož je hypokoristikum odvozeno, a v důsledku toho někdy též nejistotě určení pohlaví osoby, kterou označuje (viz výše), mohou být výsledky frekvenčních analýz lehce zkreslené.

Specifikem zkoumané matérie je i malý počet záporně expresivních formací, což je dáno převážně kladnou a přátelskou povahou dopisu. Jsme si samozřejmě vědomi, že určení expresivity hypokoristik je bez pragmatické analýzy, kterou se zde nezabýváme, nemožné. Ani pragmatická analýza však nemůže hypokoristikum v dopisu interpretovat beze zbytku,

pokud interpretem není pisatel nebo oslovený adresát. Dotazník se oproti tomu může soustředit na různé druhy komunikačních situací (např. otázkou *Jak tě oslovují rodiče, když ti chtějí říct hezky*, nebo *Jak tě oslovují rodiče, když se na tebe zlobí*), a tím může lépe vystihnout expresivní příznak získaných hypokoristik.

V rámci diferencí mezi korpusovým materiálem a materiálem získaným anketním výzkumem je třeba jmenovat ještě fakt, že při vyplňování dotazníků není respondent v přirozené komunikační situaci a získaný materiál odpovídá spíše jeho představě a snaze odpovědět „co nejsprávněji.“ Oproti tomu hypokoristika z KSK – dopisy odrážejí skutečný úzus. Díky tomu lze získat objektivnější údaje o frekvenci jednotlivých podob hypokoristik a zkoumat jejich fungování v přirozeném kontextu. Z toho důvodu je KSK vhodným východiskem i pro pragmaticky, sociolingvisticky a funkčně orientované výzkumy (mj. proto, že formou strukturních značek uchovává informace o sociolingvistických charakteristikách autorů textů).

Slovotvorná analýza hypokoristik z KSK – dopisy

Následující slovotvorný popis hypokoristik z KSK – dopisy je čistě formalistní (což je dáno především povahou korpusového materiálu), a tudíž jen zčásti odpovídá lingvistické tradici. Důraz je kladen především na frekvenční údaje, které se vztahují k jednotlivým formantům, na jejich vzájemné poměry a produktivitu. Právě z hlediska produktivity (fungování slovotvorných modelů) v rámci kategorie hypokoristik je KSK reprezentativním zdrojem informací i přes svůj relativně malý rozsah. Korpusově založené analýzy subsystému proprií mohou přispět i k budování nástrojů pro automatické zpracování přirozeného jazyka (srov. Osolsobě 2006).

Určení základového slova/ odvozovacího základu

Celkové pojetí analýzy ovlivnila výše zmíněná nemožnost jednoznačně určit základové slovo, která se týká celé řady hypokoristik. Tato situace je častá zejména u jmen odlišného původu, jejichž části si jsou formálně podobné (např. *Lára: Klára × Larisa*) a u jmen s tradičním slovanským základem (*Slávek: Jaroslav × Slavomír*). Nelze-li disambiguovat vztah k základovému slovu, nelze ani jednoznačně určit slovotvorný postup. Podobně problematické je rozlišení rodu (viz výše). Informaci o tom, je-li např. hypokoristikum *Ada* odvozeno od *Adély* nebo *Adriany*, či snad od *Adelaidy*, *Adiny*, *Adolfy*, ale taky *Adama*, *Adolfa*, *Adalberta*, *Adriána* aj. (tedy od jakého základového slova je hypokoristikum *Ada* odvozeno),

bychom mohli získat pouze od pisatele příslušného textu či nositele hypokoristika. Musíme se tedy uchýlit k určení odvozovacího základu (část předpokládaného slova základového, která je součástí slova odvozeného, v našem případě *Ad-*). To je východiskem pro segmentaci odvozeného slova (vydělení odvozovacího formantu/odvozovacích formantů).

Také mechanické zkracování základu a časté perintegrace, které jsou pro tvorbu hypokoristik typické, nejen znesnadňují jednoznačné určení výchozí podoby jména (např. *And'a: Andrea × Anna, Daja: Daniela × Dana × Dara ...*, *Milča: Milena × Miluše ...*), ale mohou také vést (s ohledem na meziparadigmatickou tvarovou homonymii) k potížím s určením pohlaví jeho nositele (např. *Mi'a: Michal × Michaela*), nebo i znemožnit jednoznačnou identifikaci odvozovacího základu (srov. *And'-a*, pokud je odvozeno od *Andrea* nebo *Anděla*² × ?*An-d'-a*, pokud připustíme možnost derivace od *Anna*).

V případě výskytu hypokoristika v osloveních adresáta a v podpisu, či v případě, že pisatel hovoří sám o sobě, či o adresátovi, je možné získat informace o pohlaví osoby pojmenované hypokoristikem ze strukturních korpusových značek (doc.pispohl – pohlaví pisatele a doc.adrpohl – pohlaví adresáta). V případě, že pisatel píše o třetí osobě, nelze na základě pouze jazykového kontextu vždy bezpečně disambiguovat rodovou víceznačnost hypokoristika. Informace o základovém slově většinou z kontextu dopisu získat nelze.³

Podle našeho odhadu se nejistota určení základového slova týká přibližně 20 % všech hypokoristik z korpusu. Odhad byl proveden na základě excerptce odvozovacích základů z retrogradního slovníku hypokoristik (Machalová 2011). Přesné určení je obtížné, protože bychom v mnoha případech museli brát zřetel i na málo pravděpodobné varianty, např. formace *Silvi* sice může být odvozena od řídkého *Silvestra*, či *Silvána*, mnohem pravděpodobnějším odvozovacím základem je ale frekventované jméno *Silva*.

Morfémová analýza

Morfémová analýza hypokoristik z KSK – dopisy je založena na detailní segmentaci, která je základem pro vyčlenění jednotlivých slovotvorných formantů. Protože jednoznačné určení základového slova (a tedy někdy ani odvozovacího základu) není u velké části formací možné, ukázalo se jako přínosné obecné rozdělení odvozovacích základů, které nazýváme

² Motivaci hypokoristikem *Andrej* v korpusu KSK – dopisy lze vyloučit, protože můžeme na základě strukturních značek určit pohlaví nositele hypokoristika.

³ Veškeré identifikační údaje (příjmení, adresy, telefonní čísla, ...) jsou z textů dopisů při přípravě strojově čitelné podoby pro korpus odstraněny (buď je odstraní adresát/poskytovatel textu, nebo jsou dodatečně odstraněny během přepisu). Každý text je ale opatřen řadou značek zahrnujících sociolingvistické charakteristiky autora a adresáta (viz Hladká 2005). V budoucnu by bylo možné zvážít, zda nepřistoupit při sběru dat k opatření, které by umožnilo identifikaci neutrální podoby rodného jména pisatele a adresáta. Tu by pak bylo možné poskytnout uživateli korpusu.

antroponymické báze (dále AB; viz též Bayerová 1996), na a) **plné** – tj. primární základy rodných jmen (např. *Jan(a) > Jan-*, *Simon(a) > Simon-*), b) **obměněné** (např. mechanicky krácené základy, či základy s hláskovou obměnou: *David > Dav-*, *Antonín > Ton-*) a c) **hypokoristické** (odvozovacím základem jsou zde česká hypokoristika vzniklá z rodných jmen, např. *Haňul(e) > Haňul-*, *Káj(a) > Káj-*). Pojitelnost sufixu s jednotlivými typy AB se vedle četnosti stala dalším ukazatelem jeho produktivity a pozice v hypokoristickém parasystému⁴.

V hypokoristickém materiálu bylo vyčleněno celkem 35 druhů nesložených sufixů. Nejčastěji jsou hypokoristika derivována formantem **-k(a)** (260 formací), přibližně polovičně je zastoupen typ na **-(a)‘(a)**⁵ (134 formací) a zakončení na **-i/í, y/ý** (130 formací). Četné jsou také sufixy **-(e)k** (91 hypokoristik), **-ík** (42), **-č(a)** (42), **-d(a)/-d’(a)** (32), **-ul(a/e)** (21), **-in(a)** (18), **-j(a)** (12) a **-š** (10); ostatní formanty (např. **-ák, -áč, -l(a), -un(a), -our** aj.) mají pod 10 zástupců. Často se uplatňuje i mechanické krácení, které v našem pojetí pojmáme jako derivaci nulovým formantem **-(ø)/-(ø)** (49 podob)⁶.

Vedle derivace sufixy a konverze se při tvorbě hypokoristik uplatňuje rovněž reduplikace (např. základu *Dáda, Jája, Loly, Lulu, Liborobor, Vevěrka*, ale i formantu *Haňuňu, Nikolilinka, Jituličečinečička*) a okrajově kompozice (např. *Kačislava, Otomil*).

V hypokoristickém materiálu z KSK jsme vyčlenili celkem 35 druhů nesložených sufixů, z nichž některé mají více variant (Tabulka 1.). Jednotlivé formanty se ovšem mohou kombinovat a nabalovat do složených sufixů, celkový počet je tedy mnohem vyšší.

Tabulka 1. *Přehled sufixů a jejich zastoupení*

Legenda:

Σ – počet doložených formací zakončených daným formantem; např. **-as** se vyskytuje u jména osoby rodu mužského (maskulinum *Mart’as*) a u dvou formálních maskulin označujících osoby rodu ženského (*Mart’as, Léñas*), takže $\Sigma=3$.

Ω_1 – počet všech formací, u nichž se segment vyskytuje, tedy i těch, kdy se vyskytne v rámci složeného formantu; např. **-as** se kromě tří výskytů (*Mart’as* muž i žena, *Léñas*) vyskytuje ve složeném sufixu **-ás-(e)k**, a to

⁴ Tvoření hypokoristik podléhá pravidlům sekundární soustavy, tzv. parasystému, která na pozadí základního systému apelativ tvoří speciální okruhy pojmenování plnicí v komunikaci jisté zvláštní funkce (ESČ 2002 : 309).

⁵ Typ na **-(a)‘(a)** může být plněn dvěma způsoby, jedná se o konverzi, např. *Dagmar > Dagmar(a)*; mnohem častěji se však uplatňuje u hypokoristik vzniklých krácením rodných jmen, např. *Blažena > Bláž(a), Rostislav > Rost’(a)*.

⁶ Typ na **-(ø)‘(ø)** může být plněn dvěma způsoby, jedná se o konverzi, např. *Irena > Iren(ø), Helena > Helen(ø)*; mnohem častěji se však uplatňuje u hypokoristik vzniklých krácením rodných jmen, např. *Lukáš > Luk(ø), Renata > Ren(ø)*. Feminina jsou buď neskloňná (tak jako některé oficiální podoby ženských jmen: *Dagmar, Ester*), nebo se objevila možnost formálního maskulina (*Veronika > Věr*). Maskulina se skloňují (řadí se k příslušnému vzoru dle finály).

u dvou jmen osob rodu mužského (maskulina *Lad'-ás-(e)k*, *Pat'-ás-(e)k*) a u formálního maskulina označujícího osobu rodu ženského (*Mart'-ás-(e)k*), takže $\Omega_1=6$.

Ω_2 – počet různých základů, k nimž se segment připojuje, např. obě varianty *-as* a *-ás-(e)k* se připojují k základům pro jména mužů (maskulina *Mart'-as*, *Lad'-ás-(e)k*, *Pat'-ás-(e)k*) a pro jména žen (formální maskulina *Mart'-as/-ás-(e)k* a *Lěň-as*), tedy $\Omega_2=5$.⁷

sufix	gram. rod HYP	Σ^*	Ω_1	Ω_2
-(a)/'(a)	m., f.	134	134	123
-(e)c	m.	1	1	1
-áč	m.	2	2	2
-č(a)'/-č(e)	m., f.	42	46	41
-d(a)'/-d'(a)	m., f.	32	37	30
-i/i,-y/ý	m., f.	130	130	112
-j(a)'/-j(e)	m., f.	12	28	14
-(e)k,	m.	91	95	85
-ík/-ik	m.	42	58	43
-k(a)	m., f.	260	287	260
-k(o)	n., m.	5	5	4
-ál	m.	1	1	1
-dl	m.	1	2	1
-dl(a)'/-l(a)	f.	1	6	3
-ul(a)'/-ul(e)	m., f.	21	51	37
-an	m.	6	10	9
-ň(a)	m., f.	1	2	1
-en(a)	f.	2	10	8
-in/-yn	m.	14	22	19
-in(a)'/-yn(a)	f.	18	43	32
-un(a)	f.	4	13	9
-(o)	m.	8	8	8
-our	m.	1	1	1
-as	m.	3	6	5
-es	m.	1	2	1
-i/ys	m.	2	3	2
-os	m.	1	1	1
-us	m.	5	5	5
-iš	m.	3	4	4
-oš	m.	5	8	8
-ouš	m.	6	10	8
-š	m.	10	15	10
-š(a)	m., f.	6	16	6
-uš(a)'/-uš(e)	m., f.	8	64	45
-(ø)'/-ø	m., f.	54	54	49

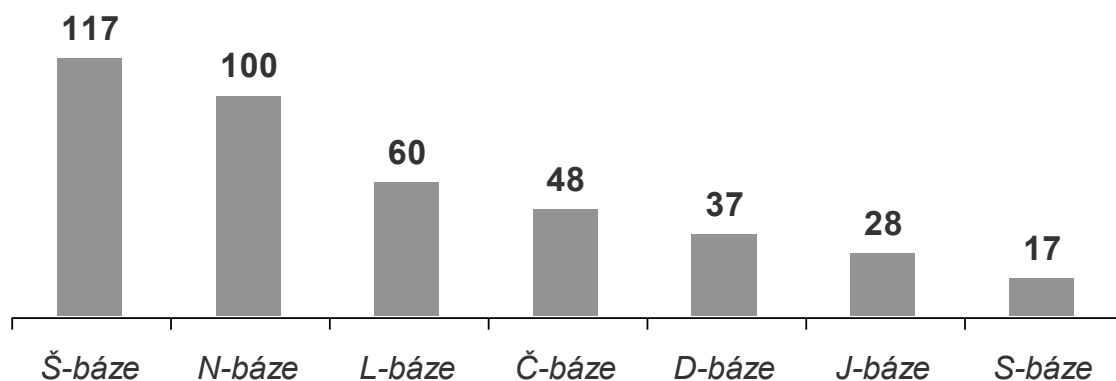
⁷ Podrobnější přehled pro každý formant lze získat z textu diplomové práce Jany Machalové (kap. 4), která vznikla pod vedením K. Osolsobě (Machalová 2011).

Na základě těchto frekvenčních údajů lze ve tvoření hypokoristických formací vydělit tři základní tendence: 1) **derivace typicky deminutivními sufixy**⁸ *-k(a)*, *-(e)k* a *-ík* – uplatňuje se u **43 %** doložených formací, 2) **zkracování**: *-(a)/-'(a)*, *-i/i*, *-y/y* a *-(ø)/-ø* – **34 %** doložených hypokoristik a 3) **derivace typicky hypokoristickými formanty** – **23 %**.

Při orientačním srovnání s hypokoristiky ze seznamu z Korpusu soukromé korespondence SMS (Hladká 2005), ve kterém bylo doloženo 191 hypokoristik, jsme získali podobné poměry: 1) sufixace deminutivními sufixy 38 %, 2) zkracování 39 %, 3) derivace hypokoristickými formanty 23 %. Patrný je především pokles v užívání zdrobňování a oproti tomu nárůst hypokoristik tvořených zkrácením, což jistě souvisí s omezenou kapacitou SMS zpráv.

Typické parasystémové sufixy derivují samostatně, nebo bývají součástí složených formantů. Vzájemné poměry jejich **absolutního zastoupení** (tj. jak samostatná derivace, tak součást složeného formantu) znázorňuje Graf 1. (pro větší přehlednost jsou jednotlivé formanty seskupeny podle charakteristického konsonantu).

Graf 1.

Nejčastěji se uplatňují formanty **š-ové**: *-iš*, *-oš*, *-ouš*, *-š*, *-š(a)*, *-uš(a)/-uš(e)*, následují **n-ové**: *-an*, *-en(a)*, *-in*, *-in(a)*, *-ň(a)*, *-un(a)* a **l-ové**: *-dl(a)/-l(a)*, *-ul(a)/-ul(e)*. Za nimi pak následují sufixy **-č(a)/-č(e)**, **-d(a)/-d'(a)**, **-j(a)/-j(e)**, nejméně zastoupené jsou pak sufixy **s-ové**: *-as*, *-es*, *-i/ys*, *-os*, *-us*, které se začínají více prosazovat v poslední době (Pleskalová 2007: 154).

Při srovnání s materiálem ze SMS je největší rozdíl ve frekvenci formantu *-č(a)*, který poskočil ve frekvenci ze 4. na 1. místo. Lze to vysvětlit tím, že tento formant nejčastěji derivuje samostatně, oproti tomu formanty *š-ové*, *n-ové* a *l-ové* se nejčastěji uplatňují v rámci složených (a na formu SMS tedy často příliš dlouhých) sufixů.

⁸ Ne všechny vzniklé formace jsou však deminutiva, hypokoristika na *-k(a)* a *-(e)k* často ztrácejí expresivní příznak a přecházejí do sféry oficiálních podob rodných jmen – např. *Katka*, *Mirka*, *Radka*; *Bolek*, *Mirek*, *Vítek*.

Četnost jednotlivých formantů může být dobrým orientačním východiskem při určování jejich expresivní funkce. Nejvíce příznakové jsou ovšem málo frekventované formanty (např. *-áč, -our*), případně cizí formanty, které se připojují k českému základu (např. *Adélus, Zbynkus, Pájov, Jarmilie*). Tyto „exkluzivní“ segmenty často bývají součástí složeného formantu (*Luc-k-il-i(e)*) nebo jsou doprovázeny změnou gramatického rodu jména (*Adélus, Bárus*).

Posuny v přirozeném a gramatickém rodu

Posuny v gramatickém rodu v rozporu s rodem přirozeným jsou jedním z výrazných prostředků expresivity hypokoristik. V korpusu bylo nalezeno 22 formálních maskulin v 38 výskytech (tj. 1,76 výskytů/lemma). Mírně převažuje užití těchto podob v podpisu (20×) nad užitím v oslovení (15×), v označení 3. osoby jsou formální maskulina doložena pouze 3×. Údaje o rodu souvisí s identifikační funkcí jména, která je v případech jeho změny silně omezena, což ale účastníkům komunikace, kteří se znají, nevadí, proto k posunům dochází nejčastěji při oslovení a podpisu. Ve skupině formálních maskulin převažují hypokoristika od ženských jmen, která nemají mužský protějšek (případně je užíván zřídka, viz *Lucián*) – např. *Adélus, Bárus, Barek, Evík, Haňuláč, Irísek, Léňas, Leniš, Lucík, Lucour, Lucián, Macek, Zuzík*. Doložena jsou ale i hypokoristika od typických ženských rodných jmen, která mužskou variantu mají – *Martin × Martina: Marťan, Marťas, Marťá/asek, Matěk; Jana × Jan: Janík; Petr × Petra: Peťulínek*.

V několika případech (10×) lze pozorovat napětí mezi shodou podle gramatického a přirozeného rodu. V nominální skupině dominovala shoda podle gramatického rodu: *Evík Malej, Tvůj Věr, Tvojus priatelus Adélus, milovník Janík ...*; v případě zájmena ve větě vedlejší však zvítězila shoda podle přirozeného rodu: *Pokud se Lucián už vrátil (...), tak ji samozřejmě zdravím*.

Shoda podmětu s přísudkem podle gramatického rodu je doložena dvakrát (ale u stejné pisatelky): *... pokud se Lucián už vrátil...; doslechla jsem se, že Tě Lucour dočasně opustil*; vyskytla se však též shoda podle přirozeného rodu: *No taky se mi Evík zmínila o té Vidni*.

Doklady ze SMS, kde bylo nalezeno 8 formálních maskulin (o 9 výskytech), potvrzují mírnou převahu užití v oslovení (6× vs. 3× v podpisu), nejčastěji se opět uplatnily základy rodných jmen bez mužského protějšku – *Jitiček, Jitík, Katulín, Monísek/Monyšek, Rendulík, Lucík*; 1× doložen *Janík*. O originalitě a expresivitě těchto formací svědčí jednak, že 6 (z 8) formálních maskulin nebylo doloženo v KSK – dopisy, jednak opět časté pojení s exkluzivními formanty.

Rovněž podoby *Blaniš* a *Leniš* s netypickým zakončením *-iš* by mohly být hodnoceny jako formální maskulina (v KSK – dopisy doložena formace *Adamiš*); pravděpodobná je u nich vzájemná kontaminace sufixů *-uš-k(a)* a *-ič-k(a)*, kdy je výsledná podoba na *-iš-k(a)* mechanicky krácena.⁹

Formální neutra, u kterých dochází ještě k většímu napětí mezi přirozeným a gramatickým rodem, protože neutrum jako gramatická kategorie nemá bližší vztah k žádnému ze dvou přirozených rodů, jsou v KSK – dopisy doložena 2×, jedná se o deminutivní podoby *Haňátko* (podpis) a *Mišítka* (oslovení). Materiál ze SMS doložil zajímavé formální neutrum *Mišáctvo* (odvozené formantem typickým pro hromadná jména), jehož nositelem je muž, doloženo je v podpisu: *Tvé Mišáctvo* (gramatická shoda v nominální skupině podle rodu a čísla).¹⁰

Hypokoristika na *-i/-y*

Hypokoristika na *-i/-y* jsou v Korpusu soukromé korespondence doložena 130 formacemi a toto parasystémové tvoření lze v současnosti považovat za ustálený model. Jeho plnění probíhá několika způsoby:

1) **Mechanické krácení**¹¹ od rodných jmen (např. *Kamila* > *Kami*, *Eliška* > *Eli*, *Monika* > *Moni*) a od hypokoristik na *-ičk(a)*, *-ink(a)* či *-ík* (např. *Lenička* > *Leni*, *Tomík* > *Tomi*). Tento způsob má analogii v tvorbě hypokoristik zakončených na *-u* (případně *-uš*), která vznikají od formací na *-uš(e)*, *-ušk(a)*, *-unk(a)* (např. *Baruška* > *Baru*, *Verunka* > *Veru*).

2) Druhou možností je **derivative pomocí formantu *-i/-y*** od základu rodného jména či hypokoristika. Pravděpodobně jsou takto tvořena hypokoristika na *-i/-y* od jmen, u nichž není „i“ v základovém slově, a to ani jako součást kořene, ani jako součást deminutivního formantu (takže máme vedle *Veru* doloženo i *Veri/Very*; nejspíše se uplatňuje i u podob *Alžbi*, *Eleni*, *Radi*); silnou pozici tohoto modelu tvoření dokládají i další derivative od již vytvořených hypokoristik – *Káji*, *Leňuli*, *Jaňuli*, *Verči* aj.

⁹ Na základě analýzy korpusových dat nelze spolehlivě určit, jde-li o formální maskulinum nebo o nesklonné femininum, protože doklady jsou pouze víceznačné tvary nominativu (*Blaniš*, *Leniš*). Oporou pro zařazení těchto formací mezi potenciální formální maskulina je doklad nalezený na internetu (instrumentál s *Makišem*), z jehož kontextu lze disambiguovat, že jde o označení osoby jménem *Marcela*.

¹⁰ Neexistenci „formálního feminin“ lze dle našeho názoru vysvětlit spíše důvody souvisejícími se systémem jazykových kategorií (existence vzoru *předseda*) než důvody genderovými.

¹¹ Výsledné podoby mechanického krácení ale musí mít formální oporu v jazyku: podoby na *-i* jsou doloženy u apelativ (např. *maminka*>*mami*, *tatínek*>*tati*, *babička*>*babi*, ale i *teta/tetička*>*teti* nebo okrajově *střejda*>*střejdi*) a existují v cizích jazycích; *-u* vedle analogie k *-i*, může být rovněž podpořeno nářečným zázemením (jak lze doložit i materiálem z KSK), podobně je taky formant *-uš* formálně podobný s *š-ovými* formanty.

Kromě těchto možností se může odvozování formantem *-i/-y* opírat o 3) **cizojazyčné podoby a modely tvoření**, v minulosti se uplatňovala především němčina (*Muti, Vati, Fany...*), v současnosti je patrný silný vliv angličtiny, ve které je mnoho hypokoristik rovněž zakončeno na *-i/-y* (*Jimmy, Nicki*). Stylizaci do angličtiny můžeme předpokládat u doložených hypokoristik *Niki/y, Mary, Lucy* aj.

U podob na *-i/-y* je patrné napětí mezi možnou měkkicí a neměkkicí variantou¹² (vedle sebe se vyskytují např. podoby *Dani × Dany, Moni × Mony, Hani × Hany* aj.). Za jednu z příčin může být považovaná již zmíněná snaha o stylizaci do angličtiny (podoby na „neměkkcí“ *-y*), v mnoha případech však nelze uvažovat o možné „měkkcí“ a „neměkkcí“ variantě, ale pouze o pravopisné záležitosti (např. *Jari × Jary*, hezkým příkladem pisatelovy nejistoty je oslovení *Nazdar Tery - i!*).

Dlouhé podoby formantu *-i/-ý* (např. vedle feminina *Ali* a maskulina *Davi*, jsou doloženy i podoby *Alí, Daví*) mohou vznikat jednak a) sekundárním dloužením při oslovování, jednak se může u maskulin jednat o b) pozůstatek délky zkráceného deminutivního suffixu *-ík* (např. *Davídek > Daví, Tomík > Tomí*).

I-ové formanty se nejvíce uplatňují ve funkci vokativu, na první pohled by se tedy mohlo zdát, že nejde o formanty, ale o specifické pádové koncovky. Užití těchto podob i v jiných pádech ale svědčí o tom, že se jedná o slovtvorné formanty, přičemž maskulina při skloňování přibírají koncovky zájmenné flexe a feminina zůstávají nesklonná. Tuto interpretaci lze podpořit též analogií s apelativy typu *mami, tati* (více Osolsobě 2005 : 133n).

O odlišném postavení měkké a tvrdé varianty *i-ového* formantu (a o tom, že se nejedná pouze o grafickou, či pravopisnou záležitost) svědčí jejich výrazně rozdílné uplatnění právě ve vokativní funkci. Převážná většina (89 %) variant na *-i* je použita ve vokativu, oproti tomu varianty na *-y* se vyskytují ve vokativu pouze ve 42 %. Tento poměr je provázen i rodovou distribucí, kdy vokativ výrazně převažuje u feminin (86 % : 40 %). Nejmenší závislost na vokativní funkci mají maskulina na *-y* (pouze 16 % podob je ve vokativu).

Závěr

Slovtvorná analýza opřená o KSK – dopisy podává relativně komplexní přehled o slovtvorných formantech, které se uplatňují při derivaci českých hypokoristik. Široké materiálové zázemí získané z korpusu je zárukou, že uvedené slovtvorné typy jsou v jazyce

¹² Musíme však vzít na vědomí, že nepracujeme se zvukovou realizací, ale pouze grafickou podobou, která nemusí odpovídat českému pravopisnému úzu.

opravdu užívané. Soukromý dopis je navíc komunikátem velmi expresivním, který nejen zachycuje běžnou mluvenou řeč, ale také ji pro své potřeby aktualizuje. Průzkum prostředků, kterými jsou tvořena hypokoristika v KSK, proto podává nejen frekvenční analýzou podložené informace o jejich produktivitě, ale je také obrazem jejich rozmanitosti a potenciality.¹³ Slovtvorná analýza podává přehled o zastoupení a poměru hlavních tendencí ve tvoření hypokoristik – zdrobňování, zkracování a připojování specifických parasystémových formantů. Rozsáhlý materiál umožnil provést frekvenční analýzu stabilizovaného systému sufixů a tvaroslovných formantů užívaných při odvozování hypokoristik, a ačkoli se nejedná o materiál zcela vyvážený, získané frekvenční údaje jsou především na poli pozitivně zabarvených expresivních obměn dostatečně reprezentativní.

Literatura

1. Bayerová, Naděžda (1996). Hypokoristika v oblasti slezských nářečí: (Jejich slovtvorba a jejich podoby užívané při oslovování v komunikaci. In *Sborník prací filozofické fakulty Ostravské univerzity č. 158: Jazykověda*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita. s. 109–137.
2. *Český národní korpus – KSK – DOPISY* (2006). Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z: <http://www.korpus.cz>.
3. Dokulil, Miloš (1971). Domácké podoby rodných a příbuzenských jmen na -i(-y). *Naše řeč*, 59. s. 13–20.
4. *Encyklopedický slovník češtiny (EŠC)* (2002). Ed. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
5. Hladká, Zdeňka a kol. (2005): *Čeština v současné soukromé korespondenci. Dopisy, e-mail, SMS*. Brno: Masarykova univerzita.
6. Hladká, Zdeňka (2008). Milá Jano, Jájo, Janičko...: Materiál pro výzkum rodných jmen a hypokoristik. In *Jazyk a jeho proměny*. Vyd. 1. Brno: Host. s. 54–63.
7. Hladká, Zdeňka – Machalová, Jana (2011). Leni, Lenčo, Leničko, ty moje sladká písničko. Osobní dopisy jako zdroj poznání hypokoristických obměn rodných jmen. In

¹³ Dokladem aktualizačních snah v oblasti pojmenování osoby jsou vedle slovtvorných postupů také neslovtvorné způsoby vzniku hypokoristik. Vzhledem k charakteru materiálu se jedná především o grafické obměny, střet mezi psanou a mluvenou podobou hypokoristika dokumentují fonetické záznamy. Při vzniku nových hypokoristik hrají velkou úlohu cizojazyčné ekvivalenty rodných jmen (používáme pro ně termín stylizace), které se mohou stát výchozím základem pro derivaci hypokoristika českými formanty. Opačným způsobem jsou tvořeny „kvazistylizace“, jejichž aktualizační funkce spočívá v připojování cizích formantů k českým základům. Cizojazyčný materiál ovlivňuje jednak inventář jmenných základů a jednak inventář slovtvorných formantů. Pronikání cizích slovtvorných prostředků do češtiny je ale pozvolné a děje se tak vždy na pozadí domácích slovtvorných typů.

- RUSINOVÁ, E.. *Přednášky a besedy z XLIV. běhu LŠSS*. Brno: Masarykova univerzita. s. 40–51.
8. Hlaváčková, Dana – Sedláček, Radek (2006). Morfologické značkování korpusu soukromé korespondence. In: *Varia XIV*, Bratislava : Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV. s. 371–379.
 9. Kopečný, František (1991). *Průvodce našimi jmény*. 2. vyd. Praha: Academia.
 10. Knappová, Miloslava (2006). *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* 4. vyd. Praha : Academia.
 11. Knappová, Miloslava (2000). K proměnám systému hypokoristik. In *Onomastické práce, 4: Sborník rozprav k sedmdesátým narozeninám univ. prof. PhDr. Ivana Luthera, CSc.* Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR. s. 209–215.
 12. Machalová, Jana (2011). *Slovotvorná analýza hypokoristik z Korpusu soukromé korespondence (KSK)*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Klára Osolsobě.
 13. *Mluvnice češtiny I.* (1986) Red. Jan Petr. 1. vyd. Praha: Academia. Oddíl Tvoření slov s. 191–526.
 14. Osolsobě, Klára (2005). Hypokoristika v korpusu soukromé korespondence KSK. In *Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně. s. 125–136.
 15. Osolsobě, Klára (2006). Korpus soukromé korespondence z hlediska morfologického značkování. In *Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně. s. 187–201.
 16. Pastyřík, Svatopluk (2003). *Studie o současných hypokoristických podobách rodných jmen v češtině*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus.
 17. Pleskalová, Jana (2007). Hypokoristika v češtině. In *Přednášky a besedy z XL Běhu Letní školy slovanských studií*. 1. vyd. Brno, Masarykova univerzita. s. 150–156.
 18. Šabatová, Marta (2007). *Příznaková slovní zásoba v soukromé korespondenci mládeže*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Zdeňka Hladká, Dr. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/44110/ff_m/.

Retrográdní morfemický slovník hypokoristik z KSK – dopisy – zásady zpracování

Princip retrográdního řazení umožňuje rychlou orientaci v rozsáhlém lexikálním materiálu, který je formálně různorodý. Hypokoristické tvary jmen navíc dobře odrážejí schopnost jazyka tvořit nová pojmenování prostřednictvím sufixálních derivací od omezené skupiny kmenů. Morfematické členění hypokoristik jsme založili především na principu opakovatelnosti primárního jmenného základu, což není vždy jednoduché. Např. členíme nikoli *Mag-d-a*, ale *Magd-a*, protože → *Magd-ičk-a* a *Magd-i*;¹⁴ naopak nečleníme *Lend-a*, ale *Len-d-a*, protože → *Len-k-a*, *Len-ič-k-a*, *Len-i* atd.

V některých případech dochází k pravidelným kořenovým změnám (nemyslíme teď alternace). Potenciální členění kořenu naznačujeme pomocí dělicí čáry, píšeme tedy *Pav|l-ík*, protože → *Pav-č-a*, *Pet|r-uš-k-a*, protože → *Peť-k-a*, *Gab|r-a*, protože → *Gáb-in-a*. Pravidelné vynechávání hlásky základu značíme kulatými závorkami: *Ma(r)k-ét-a*, protože *Mak-i*, *Ma(r)c-el-k-a*, protože *Mac-ek*. Komplikované bylo členění jmen, která tvoří hypokoristika z více částí: dělíme *Alž-b|ět-k-a*, protože → *Bět-k-a*, ale i *Alžb-i*, podobně *Te|r-ez-k-a*, protože → *Ter-k-a*, ale i *Réz-in-k-a*.

Při vyčleňování kořenového morfu jsme postupovali odzadu jména a jsme si vědomi, že tento přístup neodpovídá skutečným jazykovým postupům bezesbytku. Hlubší rozdělování jednotlivých segmentů by ale mohlo vést k nepřehlednosti a ztrátě povědomí o motivujícím jméně¹⁵, proto ve většině případů zachováváme širší kořenový morf a píšeme nikoli *V|lád'-a*, ale *Vlád'-a*,¹⁶ ačkoli existuje i *Lád'-a*, nikoli *H|el-a*, ale *Hel-a*, ačkoli existuje i *El-a*, nikoli *S|táň-a*, ale *Stáň-a*, ačkoli existuje i *Táň-a*, nikoli *K|lár-a* → ale *Klár-a*, ačkoli je i *Lár-a*.¹⁷

¹⁴ Bylo by ovšem možné připustit i segmentaci *Ma(g)d-a*. Námi zvolené řešení vychází z předpokladu, že formant *-dla* derivuje od vokalického základu. Hypokoristika *Ma-dl-a*, *Ma-dl-in-ka* jsou tedy dle zvolené interpretace odvozeny od základu *Ma-*, nikoli od základu *Mad-* (< *Ma(g)d-*). Je ovšem pravda, že Knappová rovněž uvádí tuto hypokoristika u jména *Magdalena*, kromě *Majdy* však navíc uvádí i *Majča*. Vyjdeme-li z této interpretace, pak se v těchto případech jedná opravdu o derivaci ze základu *Ma-*. Segmentace by pak spíše byla: *Ma-gd-a*, čímž by se však zcela setřel typický základ vlastního jména. S ohledem na tento fakt dáváme přednost širšímu kořenovému morfu.

¹⁵ Motivující jméno ovšem často nelze určit, takže např. u hypokoristika *Duška* jsme zvolili segmentaci *Duš-k-a*. Slovtvorným postupem je pravděpodobně krácení. Základovými slovy mohou být např. v našem materiálu doložená deminutiva jako *Lid-uš-k-a*, *Lind-uš-k-a*, *Ma-j-d-uš-k-a*, *Rad-uš-k-a*. Není ovšem též vyloučeno, že jde o krácení ženské podoby jména *Duš-an* (*Duš-an-k-a*).

¹⁶ Knappová (2006 : 196) sice uvádí, že jméno *Ladislav* pochází od *Vladislav*, kdy při přejímání z cizího jazyka došlo k nahrazení obtížné hláskové skupiny *VI-* za *L-*, jedná se však o etymologický přístup, ze synchronního hlediska jsou obě podoby samostatnými jmény.

¹⁷ Širšímu kořeni dáváme přednost také např. u předpokládaných hypokoristik od jména *Robert*. Segmentujeme *Rob* nikoli *Ro|b* (*Rob-ič-ek*, *Rob-ert-ek*, *Rob-ik*, *Rob-in*, *Rob-y*), a také *Bob* nikoli *Bo-b* (*Bob-in-k-a*, *Bob-iš-ek*,

Rozdělení základu by totiž mohlo navodit nesprávný dojem provázanosti kořenů, které ale ve většině případů (kromě *Vlád'a – Lád'a*) vznikly nezávisle. To ovšem neznamená, že hypokoristika nejsou tvořena i tímto způsobem.

V případě nejistoty jsme se opřeli o opakování odvozovacích segmentů, dělíme tedy nikoli *Ki-ki-n-a* → ale *Kik-in-a*, protože *Jan-in-a*.¹⁸ U hůře interpretovatelných útvarů, nebo ojedinělých druhů jsme se opírali o další domácké podoby, které uvádí Knappová (2006).

Ve slovníku uvádíme dohromady feminina i maskulina, mužská hypokoristika se nacházejí v šedém poli. V retrográdním slovníku jsme se vyhýbali dubletám v kvantitě vokálu, přednost dostala vždy frekventovanější podoba, v případě nerozhodnosti jsme se opřeli o příručku M. Knappové. Obě možnosti ale uvádíme u pravopisných variant jmen a měkkého a tvrdého *-i/-y* v suffixu.

Řazení tvarů dodržuje následující pravidla: feminina jsou před maskuliny (jde o případy homonym typu *Kája* < *Karla/Karel*), krátká samohláska před dlouhou, *-e-* před *-ě-*, pokud předchází *d, t, n*.

Do seznamu nebyly zařazeny stylizace do oficiálních cizích jmen a jejich fonetický záznam ani grafické a fonetické varianty českých standardizovaných jmen.

Zahrnuty naopak byly přechody k přezdívám a stylizace do hypokoristických podob cizích jmen, pokud odpovídaly českému parasystému slovtvorných formantů (většinou se jednalo o tvary na *-i/-y*), také jsme zařadili „kvazistylizace“.

Grafické obměny českých hypokoristik převádíme na neutrální podobu (snažíme se vytvořit jednotné „lemma“):¹⁹ *Dafča* → *Davča*, *Doodoo* → *Dodo*, *Fanny* → *Fany*, *Jarry* → *Jary*, *Kassa* → *Kasa*²⁰, *Otta* → *Ota*, *Wendy* → *Vendy*. Dále zjednodušujeme i pravděpodobné stylizace, u kterých je doložena jednoduchá varianta: *Marry* → *Mary*, *Robby* → *Roby*, *Terry* → *Tery*. Fonetický zápis výslovnosti cizích hypokoristik v případech, že výchozím tvarem může být rovněž české hypokoristikum, v seznamu ponecháváme v psané podobě jména *Dejvy* → *Davy*, *Elíza* → *Elisa*, *Eny* → *Any*, *Petsi* → *Patsi*.²¹

Bob-ík, Bob-in). Pomíjíme tak možnost interpretovat hypokoristika od základu *Bob-* jako případ reduplikace „b“ ze základového jména *Robert*.

¹⁸ Zavrhuje tedy možnost interpretovat hypokoristikum jako případ reduplikace. Z kontextu (*Naše vedoucí se jmenuje Krstýna* (<*Kikina*>)) plyne, že jde o hypokoristikum jména *Krstýna*, přičemž kořen *Kik-* je doložen vícekrát, a to v hypokoristicích *Kik-i* a *Kik-u*. (Obdobně segmentujeme také *Pip-in*, ačkoliv může jít o reduplikaci napodobující ital. *Pippo*<*Filippo*, či o variantu zdomácnělého hypokoristika *Pepin* (srv. též segmentaci *Pep-in-o*). Může ovšem jít o přezdívku dle jména jednoho z hrdinů románu *Pán prstenu* spíše než o méně obvyklé jméno *Pipin*.)

¹⁹ U formaci na *-y* je v mnoha případech možná i stylizace k cizímu hypokoristiku.

²⁰ Předpokládaným základem je rodné jméno *Kassandra*.

²¹ Retrográdní slovník neobsahuje tudíž všechny varianty. Přehled o nich lze získat z registru vlastních jmen a hypokoristik, který bude dostupný v připravované databázi příznakového lexika z KSK.

Retrográdní morfemtický slovník hypokoristik

Legenda:

tučně jsou vysázena hypokoristika užívaná též jako oficiální podoby rodných jmen

• označuje přechod mezi hypokoristikem a přezdívkou

ST označuje stylizaci do cizího jazyka

?ST označuje nejistou stylizaci do cizího jazyka

šedé pole označuje pojmenování osob rodu mužského

Gáb-a		Jar-č-a		Ren-d-a		Dolf-a
Sáb-a		Mar-č-a		Ven-d-a		Ág-a
Líb-a		Ber-č-a	•	Ven-d-a		Drah-a
Kub-a		Ter-č-a		Ton-d-a		• Ond r-a-ch-a
Mác-a		Ver-č-a		Du-nd-a ²²		Á-j-a
• Pe-c-a		Věr-č-a		Zbyn-d-a		Bá-j-a
• Mí-c-a		Ir-č-a		Hyn-d-a		Dá-j-a
Ven-c-a		Mir-č-a		Jar-d-a		Da-j-a
Ma(r)c-a		Dav-č-a		Ferd-a		Há-j-a
• Fr-c-a		Pav-č-a		Rud-a		Já-j-a
Lúc-a		Pav-č-a		Áď-a		Ká-j-a
Káč-a		Ev-č-a		Áď-a		Ká-j-a
Gab-č-a		Iv-č-a		Lád-a		Má-j-a
Lib-č-a		Ad-a		Vlád-a		Pá-j-a
Lub-č-a		Dá-d-a		Vlád-a		Pá-j-a
Luc-č-a		Dá-d-a		Naď-a		Lub-k-a
Al-č-a		Vlád-a		Rád-a		Luc-k-a
Ei-č-a		Ed-a		Rád-a		Kač-k-a
Hel-č-a		Hed-a		Tád-a		Luc-in-eč-k-a
Il-č-a		Magd-a		Béd-a		Staň-ul-ín-eč-k-a
Mil-č-a		Líd-a		Boh ď-a		Jan-in-eč-k-a
Ol-č-a		Bla-j-d-a		And-a ²³		Silv-in-eč-k-a
Kam-č-a		Ma-j-d-a		Han-ď-a		Ver-un-eč-k-a
Sim-č-a		Je-j-d-a	•	Jan-ď-a		Mir-eč-k-a
Dom-č-a		Al-d-a		Ren-ď-a		Pať-eč-k-a
Rom-č-a		Fil-d-a		Ven-ď-a		Luc-ič-k-a
Rom-č-a		Mil-d-a		Ond-a		Jit-ul-ič-eč-in-eč-ič-ka
Lum-č-a		Vil-d-a		Zbyň-ď-a		Magd-ič-k-a
An-č-a		Ol d-a		Lud-a		Lind-ič-k-a
Dan-č-a		And-a				Al-ič-k-a
Fan-č-a		Dan-d-a				• Ham-ič-k-a
Han-č-a		Fan-d-a				An-ič-k-a
Jan-č-a		Stan-d-a				Han-ič-k-a
Zden-č-a		Čen-d-a				Jan-ič-k-a
Len-č-a		Den-d-a				Blan-ič-k-a
Ren-č-a		Zden-d-a				Tán-ič-k-a
Mon-č-a		Zden-d-a				Stan-ič-k-a
Pep-č-a		Jen-d-a				Zden-ič-k-a
Bar-č-a		Len-d-a				Len-ič-k-a
Dar-č-a		Ren-d-a				Mon-ič-k-a

²² Pravděpodobně derivováno od jména *Dušan*.

²³ Přiklonili jsme se k interpretaci, že slovtvorný základ je *And-* (základové slovo nejspíš *Andrea*, nikoliv *Anna*, ale možná i jiné např. *Anděla*).

Ver-on-ič-k-a	Dit-ul-k-a	Kar-ol-ín-k-a	Est-er-k-a
Son-ič-k-a	Pét-ul-k-a	Bar-ul-in-k-a	Ver-k-a
Luis-ič-k-a	Miř-ul-k-a	Věr-ul-in-k-a	Věr-k-a
Miš-ič-k-a	Víř-ul-k-a	Pav l-ín-k-a	• Ve-věr-k-a
• Myš-ič-k-a	Ma(r)ř-ul-k-a	Min-k-a	Jir-k-a
Ma(r)t-ič-k-a	Ev-ul-k-a	Jas m-ín-k-a	Mir-k-a
Vlast-ič-k-a	Sim-k-a	Han-in-k-a	Bar-bor-k-a
Ev-ič-k-a	Dom-k-a	Jan-in-k-a	Zor-k-a
Silv-ič-k-a	An-k-a	Rom-an-in-k-a	Mař-k-a
Mil-ád-k-a	Dan-k-a	Dar-in-k-a	Jiř-k-a
Rad-k-a	Vlad-an-k-a	Klár-in-k-a	Den-is-k-a
Magd-k-a	Boh d-an-k-a	Már-in-k-a	Sa-ř-k-a
Lid-k-a	Han-k-a	Šár-in-k-a	Miš-k-a
Lad'-k-a	Ma r-i(á)n-k-a	Ter-in-ka	• Miř-k-a
Vlad'-k-a	Ad r-i(a)n-k-a	Pat r-in-k-a	• Moř-k-a
Žof-k-a	Jan-k-a	Jiř-in-k-a	Gáb-uř-k-a
Nik-a	Pet-l-án-k-a	Bet-in-k-a	Lib-uř-k-a
Don-ik-a	Rom-an-k-a	Ma(r)t-in-k-a	Duř-k-a
• Mot-ik-a	Štěp-án-k-a	Krist-in-k-a	Rad-uř-k-a
A-j-k-a	Iv-an-k-a	Sláv-in-k-a	Lid-uř-k-a
Dá-j-k-a	Zuz-an-k-a	Ev-in-k-a	Ma-j-d-uř-k-a
Ma-j-k-a	Kač-en-k-a	Iv-in-k-a	Lind-uř-k-a
Mac-ej-k-a	Zden-k-a	Silv-in-k-a	Drah-uř-k-a
And r-ey-k-a	Vlad-ěn-k-a	Réz-in-k-a	Á-j-uř-k-a
Jo-j-k-a	Nad-ěn-k-a	Te r-ez-in-k-a	Ká-j-uř-k-a
Mich-al-k-a	Al-en-k-a	Le-on-k-a	Hel-uř-k-a
A mál-k-a	El-en-k-a	Il-on-k-a	Mil-uř-k-a
Nat-ál-k-a	Hel-en-k-a	Mon-k-a	Pav l-uř-k-a
Běl-k-a	Mil-en-k-a	Sim-on-k-a	An-uř-k-a
Ma(r)c-el-k-a	Ir-en-k-a	Iv-on-k-a	Dan-uř-k-a
Ad-él-k-a	Mař-en-k-a	Lid-un-k-a	Fan-uř-k-a
And-ěl-k-a	Dá-ř-en-k-a	Pa-j-un-k-a	Han-uř-k-a
Dan-i(e)l-k-a	Má-ř-en-k-a	Boh-un-k-a	Jan-uř-k-a
Mil-k-a	Mar-uř-en-k-a	Bar-un-k-a	Len-uř-k-a
Kam-il-k-a	Jit-uř-en-k-a	Jar-un-k-a	Táň-u-řk-a
Rad-mil-k-a	Ev-ěn-k-a	Mar-un-k-a	Bar-uř-k-a
Lud-mil-k-a	Blaž-en-k-a	Ver-un-k-a	Jar-uř-k-a
Jar-mil-k-a	Bož-en-k-a	Věr-un-k-a	Mar-uř-k-a
Nik-ol-k-a	In-k-a	Ir-un-k-a	Gab r-uř-k-a
An-d-ul-k-a	Gáb-in-k-a	Fan-yn-k-a	And r-uř-k-a
Nad'-ul-k-a	Bob-in-k-a	Krist-ýn-k-a	Ter-uř-k-a
Rád'-ul-k-a	Luc-in-k-a	Just-ýn-k-a	Vér-uř-k-a
Zden-d-ul-k-a	Lind-in-k-a	Aň-k-a	Věr-uř-k-a
Ven-d-ul-k-a	Klaud-in-k-a	Ma-ň-k-a	Ir-uř-k-a
Jul-k-a	Dá-j-in-k-a	Staň-k-a	Pet r-uř-k-a
Ká-j-ul-k-a	Já-j-in-k-a	Zdeň-k-a	Kat-uř-k-a
Mik-ul-k-a	Ká-j-in-k-a	Dá-ř-eň-k-a	Svat-uř-k-a
Jan-ul-k-a	Al-in-k-a	Broň-k-a	Bět-uř-k-a
Zden-ul-k-a	Ma-dl-in-k-a	Pep-k-a	Květ-uř-k-a
Jaň-ul-k-a	El-in-k-a	Štěp-k-a	Jit-uř-k-a
Jéň-ul-k-a	Nik-ol-il-in-k-a	Jar-k-a	Zit-uř-k-a
Moň-ul-k-a	Jaň-ul-il-in-k-a	Klár-k-a	Iv-uř-k-a
Jiř-ul-k-a	Len-il-in-k-a	Dagmar-k-a	• Myř-k-a
Kat-ul-k-a	Ol-in-k-a	Ter-k-a	Ag-át-k-a

Kat-k-a	Sa-š-en-a	Lár-a	Ma(r)ť-a
Zlat-k-a	In-a	Már-a	Ma(r)ť-a
Ren-át-k-a	Gáb-in-a	Mar-a	Vlast'-a
Svat-k-a	Luc-in-a	Šár-a	Est'-a
Bet-k-a	Gin-a	Jindr-a	Rost'-a
Bět-k-a	Pá-j-in-a	Jindr-a	Sláv-a
Alž b-ět-k-a	And r-ej-ín-a	Ond r-a	Kač-i-slav-a
Ma(r)k-ět-k-a	Mak-in-a	Ter-a	Son-i-slav-a
An-et-k-a	Kik-in-a	Vér-a	Iv-a
Gret-k-a	Lín-a	Ír-a	Lojz-a
Ivet-k-a	Al-ín-a	Jír-a	Honz-a
Květ-k-a	Ol-in-a	Mír-a	Zuz-a
Zit-k-a	Han-in-a	Mír-a	Bláž-a
• Miš-ut-k-a	Jan-in-a	Flor-a	Bož-a
Svat'-k-a	Jan-in-a	Jur-a	Jož-a
Peť-k-a	Gáb r-in-a	Bář-a	Růž-a
Sláv-k-a	?ST Ir-in-a	Jíř-a	Bob
Vlad-i-sláv-k-a	Tin-a	Kas-a	Rob
Ev-k-a	Tín-a	E l-is-a	Vlast-ec
Iv-k-a	Ev-in-a	Dá-š-a	Haň-ul-áč
Stáz-k-a	Jož-in-a	Má-š-a	Honz-iň-áč
Tej r-ez-k-a	• Myn-on-a	Sa-š-a	Han-č-e
Tejz-k-a	Ton-a	Sa-š-a	Ing-e
Zuz-k-a	Bar-un-a	Vá-š-a	Luc-kil-i-e
Bož-k-a	Mar-un-a	Míš-a	Jar-mil-i-e
Jož-k-a	Ver-un-a	Míš-a	ST Oll-i-e
Ál-a	Kyk-yn-a	Ríš-a	Ká-j-e
Ma-dl-a	Šár-yn-a	El-š-a	Naď-ul-e
?ST Ell-a	Týn-a	Pav -uš-a	Haň-ul-e
Hel-a	Bet-yn-a	Klár-uš-a	Jaň-ul-e
Fil-a	Dáň-a	Ond r-uš-a	Bar-ul-e
Míl-a	Háň-a	Pet r-uš-a	Va-š-ul-e
Míl-a	Jáň-a	• Su-š-a	Kat-ul-e
Ol-a	Bláň-a	Peť-uš-a	Dit-ul-e
Jol-a	Má-ň-a	Ev-uš-a	Jit-ul-e
An-d-ul-a	Sáň-a	Zby-š-a	Kát-ul-e
Fan-d-ul-a	Táň-a	Zlat-a	Peť-ul-e
Jaň-ul-a	Stáň-a	Bět-a	Ma(r)ť-ul-e
Leň-ul-a	Staň-a	Vojt-a	Ev-ul-e
Jar-ul-a	Zdeň-a	F(r)an t-a	Lind-uš-e
Peť-ul-a	Zdeň-a	Ot-a	Kat-uš-e
Peť-ul-a	Léň-a	Vlast-a	Iv-uš-e
Vojť-ul-a	Reň-a	Vlast-a	Gáb-i
Ma(r)ť-ul-a	Móň-a	Krist-a	Lub-i
Honz-ul-a	Broň-a	Gust-a	Alž b-i
Em-a	Broň-a	Kát'-a	Mac-í
Sím-a	Zbyň-a	Pát'-a	Ma(r)c-i
Dan-a	Pep-a	Vrát'-a	Luc-i
Fan-a	Štěp-a	Svat'-a	Luc-í
Ben-a	• Štěp-a	Peť-a	Kač-i
Kač-en-a	Pup-a	Péť-a	Han-č-í
Vlad-ěň-a	Bár-a	Jít'-a	Len-č-i
Lén-a	Jár-a	Mít'-a	Ver-č-i
Mař-en-a	• Kár-a	Vít'-a	Iv-č-i

Ad-i		Mon-i		Zden-eč-ek		Ma(r)t-ín-ek
Nad-i		?ST Ton-i		Ren-eč-ek		Ton-ek
Rad-i		Ton-í		Lub-in-eč-ek		Bron-ěk
Rad-í		Pep-i		Zden-ěč-ek		Zbyn-ěk
Magd-i		Štěp-i		Zbyn-ěč-ek		Pep-ek
Lind-i		Jar-i		Jar-eč-ek		Fil-íp-ek
Alf-i		Mar-i		Mar-eč-ek		Bar-ek
Mich-i		Šár-i		Mir-eč-ek		Jar-ek
Al-i-í		Ad r-i		Vít-eč-ek		Mir-ek
Ká-j-i		ST Her-i		Rob-íč-ek		Moj m-ír-ek
Ká-j-í		Ter-i		Kub-íč-ek		Bor-ek
Mak-i		Ver-i		Lád-íč-ek		Vik-tor-ek
Kik-i		Ir-i		Vlad-íč-ek		Laď-ás-ek
Mik-i		Jiř-i		Ká-j-íč-ek		Pať-ás-ek
Nik-i		?ST Pat s-i		Pav l-íč-ek		Ma(r)t-ás-ek
Vik-i		Míš-i		Jan-íč-ek		Ir-ís-ek
Ma(r)k-i		Miš-i		Stan-íč-ek		Mat-ýs-ek
Lí		Duš-i		Jen-íč-ek		Luk-áš-ek
Al-i		Kat-i		Pep-íč-ek		Tom-áš-ek
Al-í		Pet-i		Jiř-íč-ek		Ond r-áš-ek
• Mal-i		Gret-i		Pet ř-íč-ek		Va-š-ek
<i>Pal-i</i>		Vojt-í		Va-š-íč-ek		Al-eš-ek
Ka-dl-í		Ma(r)t-i		Lojz-íč-ek		Mar-eš-ek
Ma-dl-i		Est-i		Honz-íč-ek		Bob-íš-ek
El-i		Krist-i		Zuz-íč-ek		Jindř-íš-ek
El-í		Dav-i		Rad-ek		Vojt-íš-ek
Hel-i		Dav-í		Dav-íd-ek		Lub-oš-ek
Mil-i		Sláv-i		Lud-ěk		Mil-oš-ek
Ol-i		Sláv-i		Joz-íf-ek		Ol-oš-ek
Ol-i		Ev-i		?ST And r-zej-ek		Fan-oš-ek
Kar-ol-i		Iv-i		Mich-ál-ek		Brun-oš-ek
Jaň-ul-i		Iv-í		Bol-ek		Iv-áň-oš-ek
Leň-ul-i		Silv-i		Ad-ám-ek		Iv-oš-ek
Pav l-i		Honz-i		Přem-ek		Nik-ouš-ek
Pav l-í		Zuz-i		?ST Przem-ek		Fan-ouš-ek
Kam-i		Bož-i		Rad-im-ek		Ven-ouš-ek
Sim-i		Jož-i		Dan-ek		Jar-ouš-ek
ST Jimm-i		Rož-i		Vlad-án-ek		Zby-š-ek
Dom-i		And r-ej		Lud'-án-ek		Vít-ek
Rom-i		• Pe-c-ák		Jan-ek		Rob-ert-ek
Tom-í		Řeh-ák ²⁴		Mil-án-ek		Mat-ěk
Her m-i		Miš-ák		Jiř-án-ek		Sláv-ek
• Jum-i		• Myš-ák		Miš-án-ek		Bož-ek
Dan-i		Ja koub-ek		Duš-án-ek		Bob-ík
Han-i		Mac-ek		Peť-án-ek		Rob -ík
Jan-i		Jen-c-ek		Iv-án-ek		Kub-ík
Jan-i		Ton-c-ek		Rad-im-en-ek		Lub-ík
Blan-i		Rad-eč-ek		Ren-ek		Luc-ík
Tán-i		Dan-eč-ek		Jož-en-ek		Lád-ík
Stán-i				Tom-íč-in-ek		Vlád-ík
Ben-i				Lád-ín-ek		Ká-j-ík
Zden-i				Ol-ín-ek		Dal-ík
Len-i				Peť-ul-ín-ek		El-ík
El-en-i				Ben-jam-ín-ek		Vil-ík

²⁴ Nelze vyloučit, že jde o hypokoristikum od jména *Řehoř*, přestože to není příliš pravděpodobné.

	Zol-ik		Ren		Adolf-us		Bert
	Karl-ík		Ir-en		Zbyn-k-us		Lid-u
	Pav l-ík		Bob-in		Ad-él-us		Kik-u
	Tom-ík		Rob-in		Ed'-ul-us		El-u
	Dan-ík		Lad-ín		Bár-us		Lu-lu
	Jan-ík		Ká-j-in		Jan-ys		Fan-u
	Jan-ík		Luk-in		• Mi-c-áš		Fan-u
	San-ik		OI-in		Ond r-áš		Nin-u
	Stan-ík	•	Pip-in		Iš		Aň-u
	Zden-ík		Jar-in		Ad-am-iš		Ma-ň-u
	Jen-ík		Vlast-in		Blan-iš		Haň-u-ň-u
	Bron-ík		Iv-in		Len-iš		Ver-u
	Ton-ík		Honz-in		• Láoš ²⁵		Pet r-u
	Pep-ík		Jož-in		Lub-oš		Miš-u
	Ondř-ík		Le-on		Ma(r)c-oš		Ev
	Jiř-ík		• Sion		Le-oš		Pá-j-ov
	Pet ř-ík		Ad-yn		Drah-oš		Rob-y
	Ot-as-ík		Mak-yn		Mil-oš		Lub-y
	Va-š-ík		Jar-yn		Ján-oš	?ST	Rub-y
	Vrát-ik		Honz-yn		Jen-óš		Luc-y
	Svat-ík		An toň		Ven-óš		Ad-y
	Pét-ik		Vlad-o		Brun-oš		Rad-y
	Vojt-ík		Do-d-o		And r-oš		And-y
	F(r)an t-ík		Le-o		An t-oš		And-y
	Ot-ík		Ma-j-o		Iv-oš	•	Land-y
	Bert-ík		Rad-k-o		Da-d'-uš		Sand-y
	Vlast-ík		Rud-k-o		Rad-uš		Ven-d-y
	Gust-ík		Myš-i-dyl-k-o		Boh-uš	•	Zach-y
	Ev-ík		Stan-k-o		Ma-dl-uš		Mak-ý
	Lojz-ík		Haň-át-k-o		Mil-uš	ST	Mik-y
	Honz-ík	•	Miš-ít-k-o		Dan-uš	ST	Mik-y
	Bož-ik	•	Kam-o		Fan-uš		Nik-y
	Luk		Jén-o		Rad'-ouš		Zik-y
	Zden-ál		Pep-ín-o		Boh-ouš		Ma(r)k-y
	Ka-dl		Ot-ak-ár-o		Mil-ouš		Luk-y
	He-dl		Mar-o		Fan-ouš		Lo-l-y
	El	?ST	Pedr-o		Jar-ouš	ST	Jimm-y
	Fil		Va-š-o		• Mant-ouš	ST	An-y
•	Ot-o-mil	?ST	Ott-o		Bar-uš		Dan-y
	Raus-mil		Iv-o		Jar-uš		Fan-y
	Reň-ul		Štěp		Mar-uš		Han-y
	Rad-im		Vér		Ver-uš		Len-y
	Sim		Lib-or-ob-or		Věr-uš	?ST	Lenn-y
	Tom		Lub-or		Mir-uš	?ST	Nen-y
•	Tom-tom		Luc-our		Pet r-uš		Ren-y
	An		Boř		Kat-uš	ST	John-y
	Dan		Léň-as		Jit-uš		Mon-y
	Luc-ián		Ma(r)ť-as		Krist'-uš	ST	Šon-y
	Pep-an		Ma(r)ť-as		Ev-uš	ST	Ton-y
	Jiř-an		Mat-es		Iv-uš		Fan-y-n-y
	Ríš-an		Ir-is		?ST Nat		Jar-y
	Vít'-an		Bor-is		Ma(r)k-ét	?ST	Mar-y
	Ma(r)ť'-an		Pav l-os				Mar-y
?ST	Hel-en	ST	los-ef-us				Šár-y

²⁵ Může jít i o příjmení.

	And r-y
	Ter-y
	Ver-y
	Kat-y
ST	Kath-y
ST	Bett-y
	Jit-y
	Just-y
ST	Dav-y
	Nad-ěž